

Կ Ա Ր Օ Տ Ն Ա Լ Ի Ք Հ Ա Յ Ր Ի Կ Ս

4 Փետրուար 1943

Կարօ,

Տասներկու տարի է որ հայրիկս չեմ տեսեր: Ու այսօր անհուն փափաք ժը՝ դայն իմ քովս ունենալու: Տարօրինակ կարօտ ժը անոր հետ խօսելու:

Կը սիրեմ հայրիկս, որովհետեւ չպտ բան ունիմ իրմէ առած իբրեւ քնաւորութիւն, վարուելու կերպ: Կը սիրեմ հայրիկս որովհետեւ գիտեմ թէ սիրած է ան ալ զիս, այնքան տարբեր՝ ուրիշ շատ ժը հայրերու սէրերէն: Դպրոցական յաջողութիւններուս իր մէջ յառաջ բերած ուրախութիւնը, իմ ուշիմութեան համար իր զգացած հրճուանքը, փաղաքշտնքները, չէին արգիլեր իր զայրոյթի զգացումները՝ պատժով հասկցնելու դեռ ուրիշ սորվելի բաներ՝ իբրեւ հնազանդութիւն, վարուցողութիւն, համակերպութիւն:

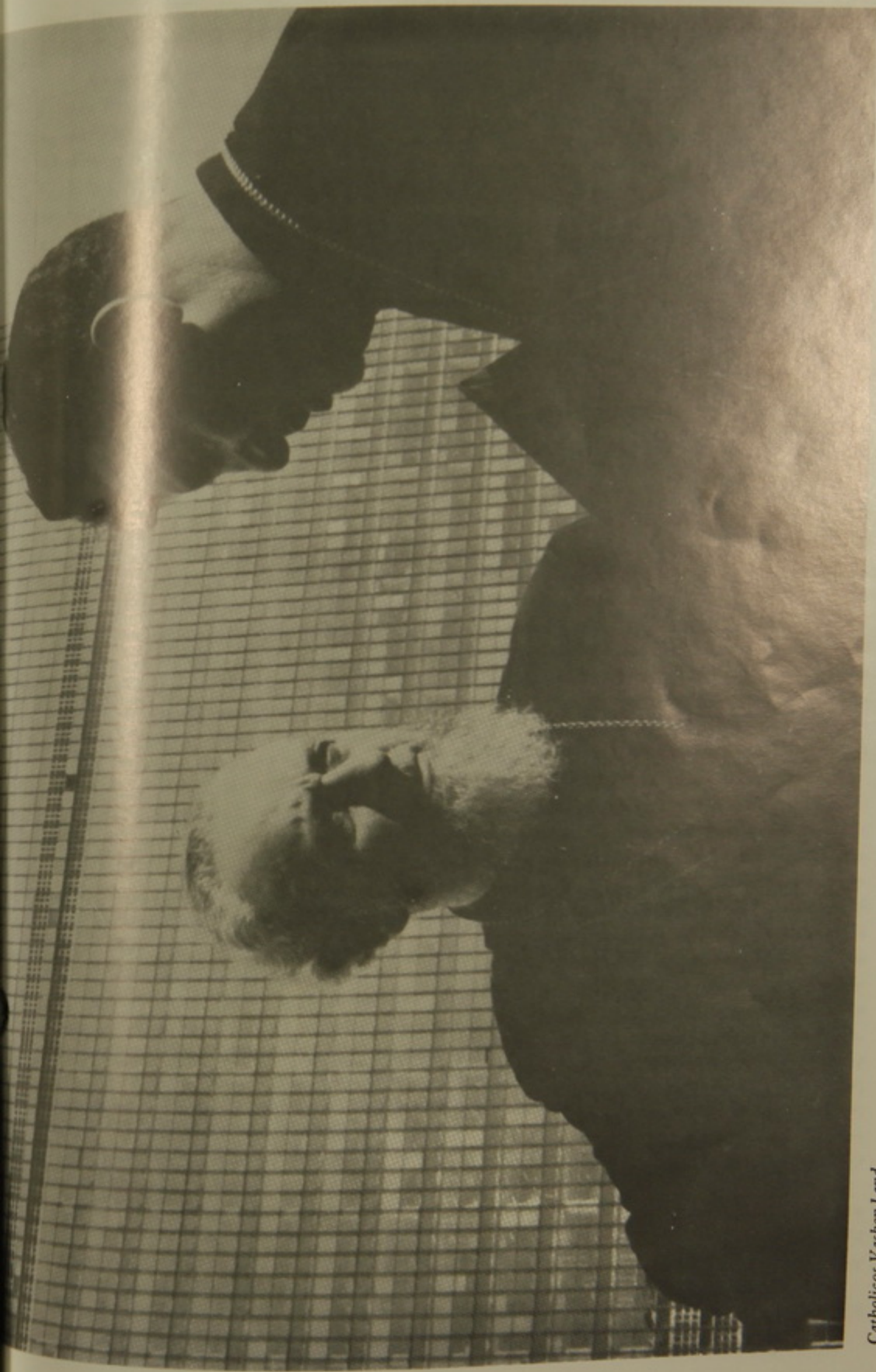
Հայրիկս, կեանքին մէջէն ամենէն զուարթ և ամենէն տրտում մարդն է ան: Ես տարբեր եմ իրմէ: Կեանքին հանդէպ ամենէն լուսաւեւ տրամադրութիւններով ինքզինքը հանդերձած մարդը: Ուրկէ՞ յախոյժը՝ որ իմս է: Միջոհասակ, լեցուն իր մարմինը ոչ մէկ ապաւորութիւն կը թողու իրենք իրենց բաւող այն մասկոյտերէն, որոնք քիվերն են խտուցումներուն, վաճառանոցներու գանձանակներուն առջեւ տեղաւորուող մարդերուն: Իմ հայրիկս, պարօղ է ան, և իր այդ մարմինին հակառակ: Ու երբեմն այնքան թեթեւ շարժումներով:

Դիտանայիր՝ որ ընկերական է այնքան, ճանչցուելու չափ իբրեւ ուրախութիւններու մարդը: Զեղուն ու բուխ ալ սրտով՝ խաբուելու չափ մարդերէն: Ու բարկած կարծուած մարդերէն: Բանիներու չէ իսկ մտածելու ետ զրկել ձեռնունայն: Բայց քիչեր ետ կու գային՝ իրմէ իրենց եղած բարիքը յիշելով: Յստակ ու մանրամասնութեամբ չեմ կրնար յիշել — այնքան պզտիկ էի որովհետեւ — բայց իրական պատմութիւններ են իրեն հետ իմ երթալս հորսանիքներու, ուր գինքը հայրիկս կը կանչէին (երիտասարդներ՝ որոնց ամուսնութեան ծախքերն է հագացեր):

Իրական պատմութիւն է ձմրան, անձրեւոտ գիշերուան մը մէջ, ողորմելի վիճակով օտարականի ժը մեր դուռը զարնելը՝ հարցնելու համար թէ ԵԱՀ Ե ԳՐ Ի վանի տունը: Հո՛ն զրկեր են գինք ուրիշներ՝ որոնց դուռն է նախ զարկեր: Ոտքը ցիխերու մէջ ու բոպիկ, վրան՝ հաղուստ ժը որ մարմինը կը օտուցնէ: Մտրդուն հետ հին ծանօթի պէս կը խօսի հայրիկս, մինչև քուրին տաքնալը, փոխնորդ հագուստներուն պատրաստուելը: Ու կը հուաքուինք պզտիկներս: Մտրդը կը պատմէ իր վրայէն ծանր հոտ ժը՝ չլուացուած մարմինի, անհանգստութիւն է մեր հոտառութեան: Բայց մենք կը տեսնենք որ հայրիկը այնպէս մօտիկ նստած, հիւրի մը հետ կը խօսի կարծես: Ու չէինք համարձակել զգացնել մեր պժգանքը: Բանի մը օր այսպէս մեզի մնալէ յետոյ, հանգանակութեան, օտարականը ուրիշ երկիր զրկելու խօսքեր . . . ու մենք չէինք հասկնար: Բայց հայրիկը կ'աղուորնար, կը մեծնար մեր հոգիին մէջ, առանց մեր ալ գիտնալուն:

Ու գիտեմ որ այսօր իր կարօտը ունիմ:

Որքա՛ն չարչարեր եմ գինք իր վիզին փաթթուելով, համարելու խոստումով, բայց երեսները խածնելով մանուկի անգթութեամբ, ուժգնութեամբ: Ու ան իր ցուր քաղցրացնելով սիրական բացատրութիւն մը ունէր, խնդուքին մէջէն չկարենալով սակայն ինքզինք զսպել: Ե՛տն որդիք կ'ըսէր հայհոյելով: Ի՛նչ անոյշ է հօր մը այս հայհոյանքը իր զուակին, ինքզինքին, երբ միւս կողմէ զուակը պիտի նայի ու խնդա՛յ, քիչ յետոյ նորէն վզին փաթթուելու, և այս անգամ իրաւ համարելու, ծաղիկ բուսցնելու համար՝ իր ակառներու տեղերուն վրայ:

*Catholicos Vasken I and
Archbishop Torkom
Manoogian in front of
the United Nations
Building.*

կարօ՛, գիտե՞ս, իմ հայրիկս երգող ալ է։ Այս հոգիով մէկը կրնա՞ր երգ չու-
նենալ։ Իր սիրած երգերէն մէկը ճորտական ախպէրն էր, ուր իր կեանքին հէքեաթը
կը պատմէր կարծես, երբ կ'երգէր։ Ու միւսը՝ իմ ալ այնքան սիրած Վառճակունքը։
Գիտե՞ս, դպրոցի մեր պատշտներուն հետեւ կը վազէի լեռներու մայրերուն, մինակս
երգելու համար Վառճակունք ու հայրիկս յիշելու։ Ինչ աղուոր է երբ կ'երգես ար-
ցունքը աչքերուդ, և աչքերուդ մէջ պատկերը հայրիկիդ, բաց երկինքին, վայրի
գնդակով խնայողուն մէջ բնութեան, լեռներուն։ Ըլլան իսկ անոնք ամայի։

Ու տասներկու տարի իրեն չըսի թէ ճես հայրիկս կը սիրեմ...։ Ու յուսա-
խոր ալ թերեւ եղաւ։ Բայց ոչ մէկ օր մտածեց, ու կը հաւատամ թէ ոչ իսկ մտքէն
անցուց յանդիմանել, մեղադրել իր զաւակը այսպիսի անզգամութեան մը համար։

Հայրիկս, կարօ՛, կարօտնալիք հայրիկ է, հաւատա՛։

Պիտի տամ քեզի որ կարգաս անոր գրած իմ նամակս։

Հ Ա Յ Ր Ի Կ Ի Ն Ե Ր Ա Ձ Ը

4 փետրուար 1943

Հայրիկ ֆան,

Գիտե՞ս ինչ է անունը այս զգացումին, որ երէկ և այսօր այնքան ուժգնու-
թեամբ կը լեցնէ զիս քեզմով։ Տարօրինակ է այս կարօտը, բայց իրական ալ է։
Քաղցր չեչաով մը քերնիս կու գան այս երկու բառերը՝ «Հայրիկ ֆան»։ Ու զիս կ'ը-
նեն այնքան ալ բարի։ Այնքան բարի որքան դուն էիր, այն օրերուն, երբ մանուկ
հասակս չուքիդ մէջէն կը քալեցնէի։ Ու նաև այնքան բարի, որքան հիմա, երբ
չլսու չափ՝ յուզումով մը կու գաս ու կը լեցուիս իմ մէջս, ճառագայթներովը
յիշատակներուն։ Քաղցր ու բարի չէի՞ր դուն, այն օրերուն, երբ թոյլ կու տայիր
որ ձեռքերս օգակ ընէի վիզիդ շուրջ, մանուկ իմ հոգիին համար անբացատրելի
յուզում մը ծածկելու համար, բունն այդ ժեսիս մէջ։

Հայաստանի «կարօտացում» հովերէն ու լեռներէն մայրիկին նամակը երբ կը
կարդայի քեզի (չէի հասկնար ինչո՞ւ դուն չէիր ըներ ընթերցումը, և ինձի կու
տայիր։ Արդեօք հեռուոր տունէն եկող ամէն մէկ բառին հետ աւելի լա՞յն բանալու
համար հոգիդ։ Կ'ուզեմ հաւատալ ասոր։ Որովհետեւ այդ պահերուն աւելի քաղցր ու
աւելի բարի էիր դուն), աչքերդ կը փայլէին ու կը նուաղէին, ամէն հատուածի
սկիզբը երբ ևս չարածճիւղութեամբ կը շեշտէի մայրիկին գրածը՝ «Իմ ֆան ֆան», բալիկ
ֆան»։ Մայրիկն էր գրողը, թերեւ ուրիշի մը ձեռքով։ Ո՞ւր էր հայրիկը։ Բայց
ինչո՞ւ չէի հարցնել ևս այն օրերուն։ Չէի տեսած ու չէի ճանչցած՝ անո՞ր համար
արդեօք։ Մայրիկն ալ չէի ճանչցած, բայց կար անոր նամակը։ Հապա պզտիկ իր
մէկ լուսանկարը՝ մինչև կզակը լաշակի մէջ։ Ու անոր նայուածքին խորէն կը հա-
նէի չեչուր բառերուն՝ «Ի՛մ ֆան ֆան», բալիկ ֆան», ու զուարճանալու համար կը
կրկնէի զանոնք եղբայրներուս ներկայութեան։ Բարի քու դէմքդ ժպիտ մը կ'առնէր,
այնքան ալ տրտում։ Ու պզտիկ իմ հոգին չէր կրնար բացատրութեան մը առջ անոր,
ու կու գայի վիզիդ փաթթուիլ (ու դուն չէիր աղչիլ) ամէնայնով կարծես իր ար-
ցունքէն, որուն պատճառը ինք ալ չէր կրնար բաց իր քայլերին։ Ու կը վախճար
որ խնդային իր վրայ։

«Հայրիկ ֆան», հետեւ եմ հիմա այդ օրերէն։ Հեռու՛ չունչիդ ու նայուածքիդ
տաքցնող թախծութեան։ Որքան լայն էր պզտիկ իմ հոգին երբ վստահ գիտէր թէ
դուն իր քովն էիր, ու ինք պիտի տեսնէր քեզ՝ քու բարութեանդ ու քաղցրութեանդ
մէջ։ Ու ինք երջանիկ էր։ Հպարտ ալ։ Զօրաւոր ալ։

Իսկ հիմա՛։ Հիմա, «Հայրիկ ֆան», տարբեր են իր օրերը. ու ինք փոխուեր է

քիչ-քիչ: Մինակ իր ժամերուն, պազած իր նայումածքին մէջէն ինք իսկ կը զգայ կարծես թէ շատ բան ուրացուած է երազի իր օրերէն: Նոր տեղեր ու նոր մարդեր փնտռելու ելեր է կարծես: Ու այդպէս, մինակ իր ժամերուն, թախիժին մշուշը կ'իջնէ իր աչքերուն, ու հին կարօտ մը կը մաղուի այդ մշուշին հետ, հոգիին մէջ, Բայց կը հաւատայ, «հայրիկ ֆան», որ այս ժամերուն համար իսկ, դուն պիտի ներես իրեն իր տրամաթիւնը: Չէ՞ որ դուն չես դեռ մեռեր անոր նուազ սրտին մէջ, Ու խորունկ կարօտ մը, պահանջքի պէս, քեզի գրելու: Սպասեցի՞ր դուն գիրիս, եւ ի՞նչ կ'ուզէիր հոն գտնել: Զուակդ, չէ՞, իսկ իբրեւ հայր, երազէ՞ր, լի՞նչ է երազդ: (Տե՛ս, մոռցե՞ր եմ, «հայրիկ ֆան»): Դեռ կը յիշեմ, Հայր ու զուակ տանքն էինք նստարանին վրայ. քով քովի, Պազատաի ամառնային գիշեր մը: Ու դուն տխուր էիր հանդարտ ու հեռացող ձայնին մէջ խօսքերուդ: Տղադ հեռու երկիր պիտի զրկէիր, երոզով մը անշուշտ, ու շատ պզտիկ էր ան: Աստղերը աչք էին ամբողջ, ու երազդ կը դիտէին կարծես իրենց դարձած քու աչքերուն խորը: Ու ես մտիկ կ'ընէի, աստղերուն հետ, պզտիկ իմ հոգիին լրջութեամբ, երազը իմ հայրիկին: Բազայր ու բարի էր իմ հայրիկս այդ պահուն: Ան աստղերուն հետ կը խօսէր կարծես, ես ալ ասող մըն էի, իջած այնքան մօտ իրեն: Աստղերը երազ ունէին այդ պահուն: Հայրս երազէն կը խօսէր այդ պահուն: Ու ես երազին հետ, ու երազին մէջ բացուի կ'ուզէի հայրիկիս ու աստղերուն:

6 - 16 Փետրուար 1943

Բայց ինչո՞ւ տխուր էիր, «Հայրիկ ֆան»: Չէ՞ որ կողքիդ սեղմուող պզտիկ զուակդ կը զգար թէ ասիրուած է՝ ինք քեզմէ (թէեւ չի հասկնար ինք թէ քու երազդ կը տեսնէիր դուն իր հասակին մէջ), և ամէն մէկ գիծ քու հոգիէդ՝ քանդակ մըն էր մատաղ իր սրտին: Բայց ինչո՞ւ տխուր էիր, «Հայրիկ ֆան». — որպէսզի ի՞ր ալ երազներուն գիծաց քաղցր թախիժն ապրէր ան: Որպէսզի ի՞նք ալ աստղերուն բացուած տրամաթիւն մը ըլլար՝ երբ երազներն իր դիտէր, որոնք գիշերներու խորութեամբ և աստղերու մենութեամբ հեռուն երթային, իրմէ դաղտնի տրտասուելու, ժպտելու:

Քեզի հետ միասին, աղուոր էր ապրիլ այդպէս տրամաթիւնը երազին: Բայց քեզմէ հեռու, Դիտուար է, «հայրիկ ֆան»: Դիտես դուն, չէ՞, Խորունկ չէ՞ բարձունքը առանձնութեան: Ու առանձնութիւնն այդ կրնամք յիշատակով միայն լեցնել: Բայց երբ կը տօգունի՞ն այդ յիշատակները, ու մոռացումն է որ կը մտածենք տկարօրէն: Լի՛նչ պէտք է ընել: Բայց չէ՞ որ այն ատեն սպաննող է տխրութիւնը, ու կը ծերացնէ այն ատեն տխրութիւնը: Դիտնայի՛ր, «հայրիկ ֆան», որ ես որոշեմ էի, խոստացեր էի չծերանալ: Ու կը հաւատայի ալ, ինչպէս կը հաւատամ ալ տակաւին, թէ պիտի չծերանամ ես իմիններուս քով, իմիններուս յիշատակներուն մէջէն:

Ու անո՞ւ ամենէն աղուոր յիշատակներէն մէկը: Հայրիկիս հետ քով քովի, ամառնային գաղջ գիշերուան տարօրինակ հեշտանքին մէջ, որ երազն է հայրիկիս, որ հեշտանքն է հայրիկիս, որ հեշտանքն է աստղերուն՝ այնքան հոգութեամբ և իրենց վտարագոյրները մէկգի ըրած իրենց լուսամուտերէն, այնքան հեռուէն թրթաւով, հեշտանալով: Բայց ինչո՞ւ կը զարմանային անոնք: Չէ՞ի՞ն հաւատար տրոհօթ թէ իրենցմէ այնքան հեռու այս աշխարհի վրայ «հայրիկ» մը կրնար իր զուակը այսպէս առնել հեքին ներքեւ իր խարտեալ տեսիլքներուն, խօսելու անոր աղուոր ու հեռու այդ պլպլումներէն, որոնց համար կ'ըսեն թէ՝

«Աստղերն այդ ամէն սրտեր են թախժոտ,

իրարմէ հեռու, իրարու կարօտ . . . »:

(Ն. ԿԱՏԱՐ)

Աստղերը հոգիներն են երազներուն, ու նոյն ատեն երազները՝ անսխիզնե՛րը արթած հոգիներուն: Հայրիկս գիտէր ասիկա: Ու աստղերն ալ գիտէին որ հայրիկս գիտէր ասիկա ու կը ճանչնար ալ զիրենք: Ու անոր համար մէկգի էին ըրեր իրենց լսողութեան վարձարները, ու կը նայէին վերէն, այդպէս կախած, իրենց լսողութեան վարձարները, ու անոր հեշտանքը ապրելով: Աստղերը ինծի ալ կը նայէին: Գիտէի որ ես իմ հայրիկիս զաւակն եմ: Անշուշտ գիտէին: Որովհետեւ ինծի կը նայէին ու կը ժպտէին: Աստղերը ինծի ալ ծանօթի պէս կու գային: Չէ՞ որ անոնք գիտեն թէ հայրիկս կը ճանչնայ զիրենք: Ու հիմա, հայրիկս աստղերուն երազը կու տայ ինծի:

«Հայրիկ ֆան», ասա ի՞նչպէս պայծառ կը կաթկթի ամէն մէկ վանկը քո՛ւ երազիդ, աստղերո՛ւ երազին: Գիտնայիր, «հայրիկ ֆան», որ զաւակդ իր սրտին ճրագն էր ըրեր աղուոր պատմութիւնը այդ աստղերուն: Ու չէր մոռցեր իր «հայրիկը», հակառակ որ փոխուեր է ինք: Նոր տեղեր ու նոր մարդեր փնտռելու ելեր է կարծես: Ի՞նչպէս մոռնար իր «հայրիկը», որ անքան քաղցր ու այնքան բարի էր եղած իր արտաբնական պահերուն, երբ աստղերուն պատմութիւնը կ'ընէր պատիկ իր զաւակին, որ չես գիտեր ուրկէ սորվեր էր լուրջ ըլլալ ու իր հայրիկը մտիկ ընել: — որովհետեւ ինք ալ կը սիրէր աստղերը ամառ գիշերներուն, և որովհետեւ հայրիկը կը սիրէր աստղերուն երազը պատմել: Աստղերը հեռու էին: Ես ալ հեռու երկիր պիտի երթայի, «հայրիկս» պիտի ղրկէր, որովհետեւ «հայրիկս» կ'ուզէր որ ես աստղ պիտի երթայի, անոնց չափ աղուոր, անոնց չափ սիրուած: Ես հայրիկս երազն էի: Աստղերը «հայրիկներուն» երազներն են: Ու հայրիկս ինծի կ'ըսէ. — Պիտի երթաս հեռու երկիր, նայէ որ բարի ըլլաւ մեծերուդ հանգէպ, և անոնց՝ որոնց հետ պիտի ապրես: Թող սիրեն ինչ որ դուն կ'ընես, ինչ որ քեզմէ է: Աստղերը կը սիրուին որովհետեւ բարի են, ու կ'աղուորնան իրենց բարութեանը մէջ:

«Հայրիկ ֆան», ըսի՞ր դուն ասոնք: Բայց այն ատեն ուրկէ՞ գիտեմ թէ ըսի՛ր դուն ասոնք, և աւելին: Որովհետեւ դուն բառերով չէիր խօսեր: Աստղերու լեզուն տարեր է, չէ՞, պարզ մարդերու լեզուն: Տարիներով դուն խօսեցար քու երազդ ու չհին հատեր բառերն անոր, որոնք ձայն են, որոնք երգ են, ժպիտ, արցունք՝ հոգիին մէջ քու զաւակին:

Շէն - ՄԱՀ

Ա Պ Ր Ե Ս Գ Ո Ւ, Խ Ա՛Յ Տ Ա Ա Յ

Պարոն Սեղրոս Համբարձումեանի ազգական պապին և հարսանեկան խրախմանքին հրաւիրուած ենք Շաբաթ կէսօրէ յետոյ և երեկոյին: Պարոն Սեղրոսը Պաղատի Հայ Եկեղեցւոյ Առաջնորդարանին քարտուղարը և կարծեմ նաև հաշուապահն էր: Եկեղեցւոյ կից Ազգային վարժարանի մէջ ալ ուսուցիչ: Կլորիկ ու մօտաւ իր ձեռքերը կը գործածէր աշակերտներուն վրայ, և երբեմն նաև գծաքաշը, երբ զարթանար: Բայց «անգութ» նկատուող ուսուցիչներէն չէր:

Ազգական ամուսնութեան Շաբաթ առաւօտուն, դպրոցի նեղիկ փողոցին մէկ դարձաւանքին, երկու «հերոսներ» կամ հրոսակներ կը յարձակին Պարոն Սեղրոսին վրայ: Գլխուն իջած հարուածներով արիւնլուալ զայն գետին կը տապալեն ու քովէսի նեղիկ փողոցներէն կ'անյայտան: Արիւնլուալ գլուխով Պարոն Սեղրոս ինքզինքն եկեղեցւոյ բակը և Առաջնորդարան կը քաշքշէ: Հուրը կը տարածուի վարժարանի աշակերտութեան մէջ: Ամօթի ու զայրոյթի զգացում մըն է որ կ'արթայայտուի աշակերտութեան մէջ: Ամօթի ու զայրոյթի զգացում մըն է որ ծնողներէն լսած էին ազգային շակերտներուն կողմէ, որոնք իրենց աւաններէն ու ծնողներէն լսած էին ազգային շակերտներուն և ներքին պայքարներու մասին: Նման յարձակում մը գործուած էր ընտրութեանց և ներքին պայքարներու մասին: Նման յարձակում մը գործուած էր նաև Առաջնորդ Արքեպիսկոպոսին վրայ, որուն ճնշման վիրակապով փաթկուած

գլուխը կը տեսնէինք զրօսանքի մեր պահերուն, երբ ան Առաջնորդարանի պատըշ-
դամէն կ'անցնէր գրասենեակ երթալու:

Պարոն Սեղբոսի աղջկան պսակը տեղի ունեցաւ նոյն Շարաթ կէսօրէ յետոյ և
Պարոն Սեղբոս ներկայ գտնուեցաւ ճերմակ վիրակապով փաթկուած իր գլուխով:

Հայրիկս զիս իրեն հետ տարաւ նաև հարօնական խրախճանքին, պանդակի մը
սրահին մէջ: Սպասարկողները հայ մարդեր էին: Հարսնեւորները՝ սեղաններու շուրջ
և ոտքի վրայ, մէկ կողմէ կը զուարճանան, միւս կողմէ իրենց ցուակցութիւնը կը
յայտնեն Պարոն Սեղբոսին և իր տիկնոջ: Չեմ յիշեր թէ ինչպէս եղաւ որ ես, տաս-
նըմէկ տարեկան պատանի, Տիկին Սեղբոսին ընկերացայ որպէսզի սրահին մէկ ան-
կիւնը սարքաւորուած ըմպելիներու սպասեակին երթանք գաւաթ մը ջուր կամ ըմ-
պելի տանելու համար:

Երկուր սեղանին վրայ շարուած են գաւաթներ և դանակներ ըմպելիի շիշեր:
Սպասարկողներէն մէկէն խնդրեցի գաւաթ մը ջուր Տիկին Սեղբոսին համար: Թարդ
երբ վերցուց գաւաթ մը սեղանէն, չեմ գիտեր ինչո՞ւ, նախ քան ջուր լեցնելը,
մարդուն ըսի. «Եթէ կը հաճիս, գաւաթը լուսաւ»:

Մարդը նայեցաւ տասնըմէկ տարեկան այս աղակին, նայեցաւ թիթեռնիկի եր-
կու թևերուն նմանող անոր վաղկապին, մեծ մարդու պէս անոր հագուածքին ու
ձայնին լրջութեան, ու գաւաթը մնաց մատներուն մէջ: Անոնց աչքերը իրար հան-
դիպեցան: Բարձրահասակ, նիհար ու ջղուտ դիմագիծով մարդուն աչքերը պրկուե-
ցան բերանին կղզուած ու ձգտուած ջիղերուն հետ: Գաղթական հայ մըն էր: Տար-
գրութեան տարիներէն ու ջարդերէն թերեւս անձնական ճարպկութեամբ ազատած
հայ մը: Վանի կողմերէն հաւանաբար Պարսկաստանի ճամբով Պաքուպայի աւազնե-
րուն մէջէն Պաղտատ ինկած հաղարաւոր հայերէն մէկը, որ ապրուստի համար ստիպ-
ուած էր պանդակի մէջ սպասաւոր դառնալ: Հպարտութիւնը վիրաւորուած մարդու
մը պէս նայեցաւ տասնըմէկ տարեկան այս «լակոտ»ին, որ իր հագուածքով և ար-
տայայտութեամբ կը նմանէր տեղացի, ոչ գաղթական, հարուստ հայերու շիւղած
«լակոտներուն»: Եւ արդարեւ դասակարգային խտրութիւն մը և լարուածութիւն մը
կար տեղացի, Պաղտատցի հայերու և գաղթական հայերու միջև, հակառակ որ անոնց
գաւակները Ազգային Վարժարանի գրասեղաններուն վրայ քով քովի կը մեծնային
իրրև նոյն պատմութեան ու նոյն ժողովուրդի գաւակներ:

Ներքին իր զայրոյթը զսպած սպասեակը չշարժեցաւ իր տեղէն և իր մատները
աւելի սեղմուեցան գաւաթին ապակիին: Տիկին Սեղբոս իր գաւաթ մը ջուրին կը
սպասէ:

Սպասեակը չէր կրնար աւելի դիմանալ: Խնդրանքը կատարելէն առաջ պէտք
էր հարուածը տար և իր զայրոյթը գոհացնէր, մնալով հանդերձ իր պաշտօնին հա-
ւատարմ: Ու սեղմուած ակունքներուն մէջէն, կոկորդին խորքէն եկող վանեցիի չեչ-
տով հարցուց. «Դու ո՞ր տեղացի ես, ա՛յ աղայ»:

Չեմ գիտեր ինչպէ՞ս, նայուածքներու այդ լուռ խոռովքէն ծնած ներքին ձայնէ
մը կարծես, պատասխանը արձագանգեց. «Հայաստանցի եմ ես»:

Ու խոժոռ այդ մարդու մատները շարժեցան գաւաթի ապակիին վրայ, ու
պրկուած մութ աչքերուն ու շրթունքներուն գիծերը լուսաւորուեցան անբացատրելի
փայլով մը, ու նոյն կոկորդին խորքէն պայթեցաւ նոյն վանեցիի չեչտը, այս ան-
գամ զորովով ու գոհունակութեամբ. «Ա՛յ ապրիս դու, խա՛յ աղայ»: